

DAN DINER

Karşıt Hafızalar

Soykırımın Önemi
ve Etkisi Üzerine

*Gegenläufige Gedächtnisse
Über Geltung und Wirkung des Holocaust*

ÇEVİREN Hulki Demirel

i l e t i ŝ i m

Holokostun Epistemiđi

Holokostu önemli kılan nedir? Nasıl bir anlam atfedilmelidir ona? Dünyevi tarih tefsirlerinin sahasının dışında mı kalır? Yoksa adeta bütün tarihsel temellerinden kopartılmış, tekil bir hadise midir? Travmatik etkisi, sadece Batı'nın medeniyet kavramına ilişkin beklenti ufkunu mu sarsar? Böylesi bir idrak, garp medeniyetinin Aydınlanma geleneğine muhtaç mıdır? Hatta holokostu anlamaya sadece Batı dünyasının muktedir olabileceğini söyleyebilir miyiz? Yoksa onun olumsuzluğu Batı dünyasının parçası olmayan başka kültürlerin erişimine de açık mıdır? Holokostun epistemiği evrensel midir? Hangi sorgulamalar hadisenin kalbine ulaşır, hangileri özüne dokunmadan teğet geçer? Yahudilerinkiler başta olmak üzere özgül deneyimle bunların daha kapsamlı, bütün insanlık açısından geçerliliği arasındaki, hadiseye içsel olan gerilimin mahiyeti nedir?

Holokost bir medeniyet kırılmasıydı, ontolojik masuniyetin parçalanmasıydı. Bu kelime hadise üzerinde hem tarihsel hem de kavramsal bakışla yapılmış çalışmanın neticesidir. Aşıkâr

içeriği birbirine adeta karşıt iki –tikel ve evrensel– bakış açısını kendi içinde birleştirmeye çalışır. Tikel perspektif Yahudilerin Yahudi olarak edinmek zorunda kaldıkları, her coğrafyada sadece aidiyetleri ve menşeleri nedeniyle, yani bütünüyle sebepsiz yere mutlak bir yokedişin çarklarına teslim edilmenin tecrübesini yansıtır. Tarihte bundan önce benzer bir olay hiç vuku bulmamıştı: Mağduru Yahudiler olan bir medeniyet kırılması. Bununla beraber kavramın anlamı daha geniş bir alanı kapsar. Medeniyet kırılması kavramı, insanların insanlar tarafından yok edildiği bu neredeyse tekil vakayı, bu vakaya kadar insanların eylemleriyle ilgili şüphe götürmez kabul edilen etik ve teknolojik sınırların parçalanması olarak simgeleştirmeyi hedefler. Bu sınırların böylesi bir ihlâli, mağduru insanlık olan bir medeniyet kırılmasını işaretler. Yahudilerin karşı karşıya kaldıkları insanlık suçu aynı zamanda iki birbirine zıt görünen bakış açısına ayrışabilir: Bunlardan biri öncelikle kurbanların sahiplendikleri, tarihsel argümanlarla beslenen perspektifken diğeri hadisenin daha fazla evrenselliğe meyleden, antropolojinin yönlendirdiği algılanışıdır. Bu ikincisi hadisenin bizzat insan türü için taşıdığı anlama odaklanır. Bu iki perspektif farklı olmak durumundadır, hatta bazı koşullarda birbirlerine zıt düşebilirler.

Tarih ve antropoloji holokost hadisesine farklı sorular yöneltirler. Sadece aidiyetleri ve menşeleri nedeniyle yok edişin kucacağına teslim edilen Yahudiler adeta sezgisel olarak, tutkuyla idrakın peşinde olan *Neden?* sorusunu sordular. Neden özellikle Yahudiler? Yahudilerin kadim geçmişe uzanan damgalanmalarından hareketle, daha sonraki yok edişlerini öngörmek mümkün müdür? Holokostun kaynağında antisemitizm mi yatar? Facianın gerçekleşmesi için evveliyatında ne kadar tarihsel birikim olmalıydı, ne ölçüde bir tarihsel devamlılık gerekliydi?